

ArchitectuurCase

EUROPA AAN DE MAAS

WOENSDAG
24 MAART 2010

Tekst: Hans van der Heijden

Beeld: Happel Cornelisse pagina 6,7,8, Monadnock pagina 9,
Jeroen Musch pagina 11, MaccreeanorLavington pagina 12,13,14

Vormgeving: stoopmanvos

Productie: AIR

Oplage: 100

Mede mogelijk dankzij:

ARCHITECTUURCASE

STELT GEBOUWEN CENTRAAL
RELATEERT AAN DE ROTTERDAMSE CULTUUR
GAAT IN OP HET HIER EN NU
KIJKT ACHTER HET GEPRESENTEERDE SUCCES
WERKT OVER SCHALEN HEEN
PUT UIT HET INTERNATIONALE DEBAT
OVERSCHRIJDT LEEFTIJDSGRENZEN
GAAT DOOR REPUTATIES HEEN
LEERT VAN LOKALE INITIATIEVEN
GEEFT TE DENKEN

AIR ArchitectuurCases zijn bedoeld om afzonderlijke Rotterdamse gebouwen of fenomenen onder de loep te nemen en die via openbare gesprekken te verkennen. Hierbij worden lokale verschijnselen aan het internationale debat gekoppeld. De AIR ArchitectuurCases gaan over concrete gebouwen. Het gesprek over architectuur wordt gevoerd door praktijkbeoefenaren die worden uitgedaagd om over alle praktische aspecten van hun werk te vertellen. De architectuurkritiek wordt binnen de grenzen van het architectenvak zelf geformuleerd.

De Rotterdamse architect Hans van der Heijden is door AIR aangesteld als gastprogrammeur van de reeks ArchitectuurCases. Bij elke ArchitectuurCase schrijft hij een programmerende tekst.

Op woensdag 24 maart worden drie bureaus bevraagd op de aandacht voor een contextuele beroepsopvatting en de professionele vorming binnen een discours dat Europees wordt gedacht. De ervaringen van twee generaties worden tegenover elkaar gezet.

Job Floris richtte in 2006 met Sandor Naus het Rotterdamse bureau Monadnock op. Voordien werkte hij o.a. bij Christian Kieckens, Atelier van Lieshout en Rapp+Rapp. Hij is redacteur van het architectuurtijdschrift Oase.

Ninke Happel en Floris Cornelisse richtten in 2007 het Rotterdamse bureau Happel Cornelisse op. Floris Cornelisse was student-assistent bij prof. Tony Fretton en werkte voor Jo Coenen en Franz Ziegler. Ninke Happel studeerde in Leuven en werkte voor Franz Ziegler. Beide architecten doceren. Het bureau werkt in Nederland en Vlaanderen.

Aansluitend spreekt Joachim Declerck met Richard Lavington.

Richard Lavington is medeoprichter van MaccreeanorLavington. Hij werkte samen met o.a. Neave Brown. Na het winnen van de European-2 prijsvraag realiseerde het bureau enige woningbouwprojecten in Nederland. Daarnaast werkt het bureau aan opgaven in Groot-Brittannië.

Joachim Declerck is hoofd van het Centre for Architectural Research and Development (CARD) van het Berlage Instituut in Rotterdam. Hij werkte mee aan de Biënnale van Rotterdam 2007. Hij is redacteur van het architectuurtijdschrift Oase.

“De ontwerpcultuur is gevangen in de furore die het modernisme heeft gemaakt. Die ontwerpcultuur liep stuk op de modernistische formalisten, die al snel een exclusief gezelschap werden. Diegenen die het idioom en de metaforen steunden waren leden van de club, anderen werden uitgesloten. Dit merkwaardige onderscheid produceerde net zo vreemde classificaties, hierbij geholpen door een flagrant partijdige geschiedschrijving volgens welke Giuseppe Terragni een moderne architect was en Marcello Piacentino een niet-moderne. En zo ging het verder: Adalberto Libera wel and Giovanni Muzio niet; Ludwig Mies van der Rohe wel en Heinrich Tessenow niet; Le Corbusier wel en Fernand Pouillon niet.”¹

Dit citaat van Vittorio Magnago Lampugnani laat twee dingen zien. De eerste is vanzelfsprekend: architecten die het modernisme proberen te nuanceren hebben behoefte aan een eigen canon. De tweede is paradoxaal. Lampugnani presenteert een schaduwcanon die net zo internationaal is als de modernistische international style waartegen hij ageert. Door heel Europa werken architecten die zich op een vrij vast omlijnde schaduwcanon beroepen. De lijst van Lampugnani is eenvoudig uit te breiden: Arne Jacobsen behoort er niet toe en Kay Fisker wel, behalve Fernand Pouillon behoort ook Auguste Perret ertoe. De collegereeks van de Zwitser Miroslav Sik over deze schaduwcanon is maar één van de voorbeelden.²

In Rotterdam wordt het modernisme genuanceerd door bureaus als Monadnock en Happel Cornellise. Zij verhouden zich kritisch tot het internationalisme dat verbonden is aan het modernisme van de afgelopen decennia. Zij verankeren het ontwerp lokaal en benaderen dit sterk vanuit de realiteit van het maken. Zij profiteren daarbij van het internationale debat. De architecten van Monadnock deden hun eerste praktijkervaring op bij Christian Kieckens in België. Happel Cornelisse werkt aan projecten in Vlaanderen, Floris Cornelisse was student-assistent bij de Britse hoogleraar Tony Fretton. Deze invloed werkt niet zozeer door in het gebruikte formele repertoire of in specifieke referenties. Invloeden blijken vooral uit het theoretische bewustzijn als ontwerper en de daaruit voortvloeiende houding.

Op beide kantoren hangen de muren vol met referenties aan de hoge en lage ontwerpcultuur in binnen- en buitenland. Deze beelden vloeien samen met nadrukkelijk getoonde materiaalmonsters en schetsmaquettes. Historische en eigentijdse beelden staan naast elkaar. Het ontwerp lijkt voor deze bureaus een associatie in tijd, ruimte en bouwkundig materiaal.

¹Vittorio Magnago Lampugnani, Tradition, in: Gert Wingårdh, Rasmus Wærn (ed.), Crucial Words, Birkhäuser, Basel-Boston-Berlijn 2008

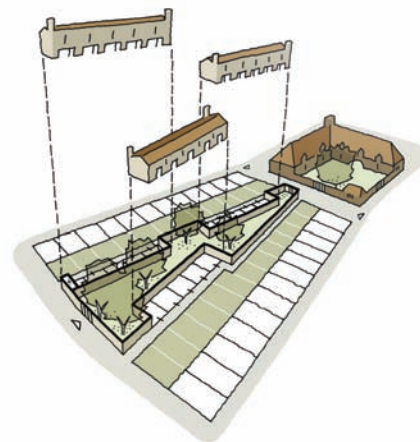
²Natuurlijk is dit spel ook in Nederland te spelen. Bakema behoort niet tot de schaduwcanon, maar Dom van der Laan wel. In Rotterdam behoren Brinkman en Van der Vlugt er niet toe en Ad van der Steur en de gebroeders Kraaijvanger wel.

Met het ontwerp voor “De Blokskens” in het Vlaamse Zandhoven formuleert Happel Cornelisse een precies antwoord op het bestaande monumentale buurschap. De architecten spelen het ontwerp voornamelijk uit op de schaal van het ensemble. Nieuwe rijtjeswoningen vormen met het bestaande monumentale gebouw een nieuw geheel dat in ruimtelijk opzicht coherent is. Het zijn de dorpsachtige ruimten, de zadeldaken met dakkapellen, dakkammen en schoorstenen die daarvoor zorgen. Materialen en details van het monument zijn echter vertaald in een modern, geabstraheerd idioom en laten vanzelfsprekende verschillen in ouderdom, techniek en vakmanschap binnen het geheel zichtbaar.

De Blokskens

In een project voor het Struithof in Rotterdam keert deze benadering terug. Floris Cornelisse noemt de locatie een ‘vergeten plek’, die echter sterke kwaliteiten heeft. Het hof ligt in een bouwblok waar een school van voormalig stadsarchitect Van der Steur deel van uit maakt. De kracht van Van der Steurs architectuur rust op de precieze behandeling van het gevelmetselwerk en de continuering van dit materiaal in de muren van het speelterrein. De door Happel Cornelisse ontworpen verdichting van het bouwblok met drie nieuwe volumes versterkt het bouwblok als samenhangend ensemble. Deze kwaliteit ontstaat door het continueren van het materiaal metselwerk en het bouwkundige motief van de tuinmuur binnen het type van de woonhof. De lokale architectuur van Van der Steur is niet zozeer inspiratie voor het ontwerp, maar startpunt voor een nieuwe, geïntensiverende uitwerking van het bouwblok.

Struithof

Kantoor Happel Cornelisse

Monadnock realiseerde twee gebouwen in Rotterdam. Op een kavel in Katendrecht bouwde Monadnock een woonhuis. Het is een elementair volume met aan de voor- en achterkant vier ramen en twee deuren. De deuren hebben een ongebruikelijke hoogte. De gevels zijn vrijwel identiek, de plattegrond is eenvoudig, de hoeveelheid materialen en details is beperkt. Voor het centrum van de stad ontwikkelde Monadnock het Strandpaviljoen. Dit is een tijdelijk gebouw voor de bezoekers van het strand aan de Maas. Het is een publiek gebouw dat zich manifesteert in het grillige stadsbeeld rondom de aanlanding van de Erasmusbrug. Het gebouw doet zich vanaf de binnenstad voor als een samengesteld volume met een brede trap, een poort en een hardwood billboard waarop het woord 'strand' staat. Aan de rivierzijde is het een gebouw met een houten veranda.

Kantoor Monadnock

Strandpaviljoen

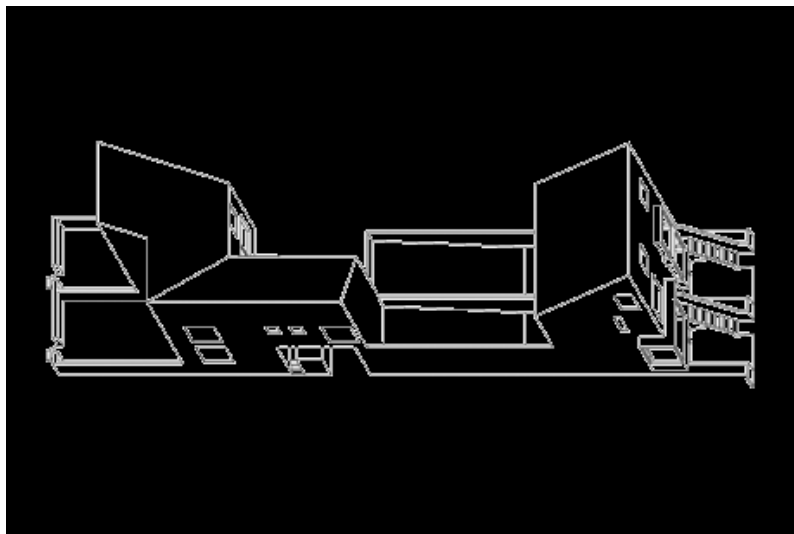
Beide gebouwen van Monadnock zijn te zien als “kleine gebouwen met een grote schaal”, die zich niet neerleggen bij de trivialiteit van de omgeving.³ De representatieve elementen van het huis zijn doelbewust in het absurde getrokken: de verdubbeling van de deuren en de maat ervan in Katendrecht en de breedte van de trap en de supergraphics van het billboard bij het Strandpaviljoen. Dit spel speelt Monadnock in architectonische termen. Het gaat om de bewerking van bouwmassa's, ramen, deuren, trappen en poorten. Het Strandpaviljoen is uiteindelijk niet veel meer dan een poort met een kassa, die is voorzien van architectonische attributen als een trap en een billboard om het geheel in de stedelijke omgeving aanvaardbaar te maken. Monadnock maakte voor Rotterdam twee zeer verschillende gebouwen, die zich in twee net zo verschillende hoedanigheden van de stad nestelen.

huis Katendrecht

³ Zie A. Sanmartin (red.), Venturi, Rauch & Scott Brown, Academy Editions, Londen 1986, pag. 60: “It is an ordinary shed with conventional elements. (...) It is a little house with a big scale, different from the houses around it but also like them. It tries not to make the plaster Madonna in the birdbath next door look silly, and it stands up to, rather than ignores, the environment of utility poles.”

A photograph of a modern brick townhouse building. The facade is made of reddish-brown bricks. There are several windows of different sizes, some with white frames. The central entrance is highlighted by a white-framed porch with a large glass door and a wooden balcony above it. To the left and right of the central entrance are other entrances with concrete steps and black metal railings. The building is set against a clear blue sky.

Mew

Zaaneiland

Contextualisme wordt in het internationale debat al lang niet meer opgevat als het 'doen zoals je buurman doet'. Volgens deze logica kan het ontwerp in een architectonisch arme context of een chaotische omgeving immers niets anders dan ondermaatsheid reproduceren. Het contextualisme is de slaafse aanpassing aan lokale precedents voorbij. Maccreanor Lavington, Happel Cornelisse en Monadnock leggen daar de vinger op. Floris Cornelisse heeft het erover dat het bureau 'niet de hoed afneemt naar de context'. Het bureau lijkt niet zozeer naar imitatie te zoeken, maar naar een verheving van lokale typologische en formele motieven en vooral naar een intens hergebruik van lokale materialen. Door deze milde vorm van vervreemding wordt duidelijk dat contextualisme tegenwoordig net zo goed een keuze is als welke andere ontwerphouding ook. Materiaal, kleur en vorm komen voort uit de catalogi van bouwproducenten en niet meer uit lokaal beschikbare middelen en technieken. Bij Monadnock gaat deze vervreemding nog een stap verder. Maar beide bureaus maken dankbaar gebruik van algemeen bekende architectonische middelen en het internationale reservoir van kennis en ontwerptechnieken.

De op het eerste oog ondergeschikte verschillen tussen de bureaus laten zien dat de beoordeling van de stad Rotterdam en de vele vormen die de micro-context daarin aanneemt onderhevig is aan interpretatie. De stad Rotterdam meten zij niet af aan de moderne architectuurcanon alléén. Er bestaat niet alleen een Europese schaduwcanon, maar ook een lokale cultuur met zijn eigen grote monumentale producten. Precies hierin ligt de artistieke ruimte van een Rotterdams contextualisme en precies hierin ligt de waarde van een nauwgezette lezing én bewerking van deze stad door ontwerpers. Het architectuurdebat is internationaal, de ontwerppraktijk van deze bureaus is en blijft lokaal verankerd.

wo 16 sep 2009

Nederland

bouwt in baksteen

wo 14 okt 2009

Exotische

bronnen

wo 25 nov 2009

Pluk

de Petteflet

wo 10 feb 2010

Kantelend

in het tegenlicht

wo 24 mrt 2010

Europa

aan de Maas

wo 28 apr 2010

Geprefabriceerde

ornamentiek

wo 15 sep 2010

Rotterdam en de kunst

van het motoronderhoud

wo 13 okt 2010

De stad

keert zich

wo 24 nov 2010

Rotterdam

het laboratorium voorbij